

10 25

სკლ. დოდაშვილი

და

ნიკ. ბარათაშვილი

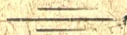
„თბილისი სასოგადოების“ წინაშე

და

ნიკ. ბარათაშვილის კოეფიციენტის იღების აღორ-
ძინებას კართულ მწერლობაში.

გ. ჭიჭინაშვილი.

ფასი 2 მანეთი.

სოლ. დოდაშვილი და ნიკ. ბარათაშვილი.

დიდათ საინტერესო არის ვიცოდეთ ის გარემოება, თუ რა შედეგი მოჰყვა სოლ. დოდაშვილის მიერ დაარსებულ „ფარული საზოგადოების“ არსებობის საქმეს და მუშაკობას. ამის ახსნას მართოთ ოფიციალური ცნობები და „კავკასიის აქტები“ არ გვასწავლის. ამის შესახებ ბევრი რამ ცნობები ჩვენში ზეპირათაა არის დარჩენილი; ზოგი ამთავანი, ჩვენ 1882 წ. მომსწრე პირთაგან შევკრიბეთ.

მოგვყავს აქ ყველა ის ცნობები, რაცა „ფარულ საზოგადოების“ თანამედროვე პირთაგან მოგვისმენია.

სოლომონ დოდაშვილი იყო უდიდესი მამულიშვილი, უდიდესი ქართველი მოქალაქე.

მას თავისი სამშობლო საქართველო უყვარდა თავის თავზედ უფრო მეტათ და გატაცებით.

მას დიდათ ენატრებოდა საქართველოს ერის განათლება, ამაღლება და დაწინაურება ისე, როგორც საქართველო ოდისმე ყოფილა კულტურულად დაწინაურებული, თუნდ „ოქროს საუკუნეშია“. ამ ნატურის შესახებ ზეპირ გადმოცემას ცხადათ ასაბუთებს თვით სოლ. დოდაშვილის მიერ დაბეჭდილი წიგნი, რუსულს ენაზედ, სახელდობრ: — „მოკლე სახელმძღვანელო ლოლიკისა“ მისგან დაწერილი უნივერსიტეტში სწავლის დამთავრების დროს, დისერტაციათ, რომელ წიგნიც იმავე დროს, პეტროგრადს, ცალკე გამოცა.

ამ წიგნს მიუძღვის წინასიტყვაობა სოლ. დოდაშვილის, ამითი იგი მიმართავს რუსეთის მონარქს და დიდის თავ-მოწონებით აუწერს ქართველი ერის განვლილ დროს ქართველი ერის დაწინაურებულ ხანას, განათლებას, კულტურას, ფილოსოფიას, მეცნიერებას და სხვა საქმეთა ცოდნას.

36506

ავედრებს, რომ თქვენს ხელში, ამ ერს, უნდა დაუბრუნდნენ თავისი დადებული წარსული, თავისი განვითარების სამაგიერო ღიძება, თქვენს ხელში უნდა აღორძინდეს ახალი საქართველო, მეცნიერულათ, ფილოსოფიურათ და კულტურულათაო. სოლ. დოდაშვილს ამ ქადაგების შესახებ ცილს ვერაინ დასწამებს, მას სიყალბეს ვერავინ ჩამოართმევს, მისი გონება და გული საქართველოს ერის სიყვარულით განსპეტაკებულია, ქართველთა ამალღებით, დაწინაურებით და სახელოვნებით, ანკარათ ბრწყინვალეებს, ამ ბრწყინვალეების ცხადი საბუთია შემდეგი:

ჩვენ კარგათ ვიცით, რომ XIX საუკუნის დამდეგიდან, საქართველოდან ყველა ბატონიშვილები რუსეთში იქმნენ გადასახლებულნი, მათი რიცხვი მცირე არ იყო. სოლ. დოდაშვილის პეტროგრადში სწავლის დროს, ჯერ კიდევ ბატონიშვილების რიცხვი ერთობ დიდი იყო, სხვათაშორის, ამ დროს, სცხოვრობდა ერთი ბატონიშვილი ბაგრატი, ამას ჰყვანდა ერთი პატარა ვაჟი, რომელსაც სახელათ "დავითი ეწოდებოდა. ამ პატარა დავითს კარგათ იცნობდა სოლ. დოდაშვილი.

სოლ დოდაშვილი ხშირად დადიოდა ბატონიშვილის ოჯახში, ახალგაზრდა ყმაწვილებს აგროვებდა და მათ უქადაგებდა საქართველოს სიყვარულს, ქართველი ერის ამალღებას ძველ კულტურას და ღირსებას. ერთხელ პატარა ბატონიშვილს დავითს ასეთის სიტყვით მიმართავს:

ბატონიშვილებს ეს ჯერეთ აღუწერს საქართველოს ერის ისტორიას, ქართველი ერის გონებით ამალღებას, დაწინაურებას, მეცნიერულათ, ფილოსოფიურათ, ხელოვნურათ და სხვათა. მერე აღწერს არაბთაგან საქართველოს დაპყრობას, შემდეგ დროს, არაბთაგან განთავისუფლებას. მერე კითხვას აძლევს ასე:

პატარა დავით: მერე, რკით ვინ გაანთავისუფლა არაბები-საგან ჩვენი საყვარელი საქართველო? შენმა თანამოსახელე დავითმა. რომელსაც შემდეგ ქართველებმა დავითი აღმაშენებელი უწოდეს.

ის ადრე ჩვენთან იყო, ქართველებთან, ეხლა კი ის ღმერთთან არის.

მამ იცოცხლე, გაიზარდე და იბედნიერე, პატარა და მერმედ ღმერთმა გაგზარდოს დავითის მსგავსი კაცი, მოგცეს ისეთი ცოდნა და ძალა, რომ შენ შენის ნიჭით, დაიხსნა საქართველო დავითის მსგავსათ, ქართველ ერს დაუბრუნო თავისი შესაფერი დიდებული დრო და ხანა, ის ღირსება და სწავლა-ზრდილობა, რითაც ჩვენი მამა-პაპები უხვათ იყვნენ დაჯილდოვებულნი.“

რაც ზეპიო შემიტყვია ს. დოდაშვილის მამულისშვილობის შესახებ, ის ცხადია ამ პატარა სიტყვიდანაც, კარგათ სჩანს მისი გული, რომ საქართველოს სიყვარულით აღვსილი იყო, ეს ცხადათ სჩანს თვით სოლ. დოდაშვილის ერთის ლექსითაც, რომელსაც სახელათ „პასუხი“ აწერია და მეორეც სიტყვა არის, რომელიც ასე იწყება, „საყვარლო მამულო“ ყველა ამებით სოლ. დოდოშვილის გულიდან და ბაგიდან იფრქვევა საქართველოს სიყვარულის ცნება, ქართველი ერის დაწინაურების და ამადღების ნატვრა. იგი ცდილობს რუსეთში ყოფნის დროს, აგროვებს ბატონიშვილებს ერთათ, უმართავს მათ ლაპარაკს და ავალებს თვალის გახილებას, დაწინაურებას და ცდას მასზედ, რომ ისინი დაბრუნებულ იქნენ საქართველოში საცხოვრებლათ.

ამის მეცადინეობა არ იზღუდება მარტოთ მამულისშვილობით, იგი პეტროგრადში ხალისით ეწაფება დეკაბრისტებთა ცნობას, იგი ზოგს უნივერსიტეტის სტუდენტთა შორის ჰპოებს მეგობრებს, ზოგი პროფესორთა შორისაც, და ზოგიც უნივერსიტეტის გარეშე სევა და სხვა წრეებში. ესეც პირველი მაგალითია ქართველის კაცისაგან დეკაბრისტებთა გარშემო.

ამავე დროს, იგი არც ევროპიულ ფილოსოფიურ მწერლობას სტოვებს უყურადღებოთ, უნივერსიტეტში საგნათ იღებს და სწავლობს ლოღიკას და ფსიხოლოგიას, რაც იმ დროს კვალათ ითვლება მეტათ რთულ სამეცნიერო საგნათ. ყოველს ცდასა და შრომაში სოლ. დოდაშვილს დიდათ ახალისებს ივანე ელაშვილი, „კალმასობის“ ავტორი. ეს ბერი გულმდუღაროთ შესტირის ს. დოდაშვილს და ავალებს. რომ შენ უნივერსიტეტში სწავლის შესრულების შემდეგ დაბრუნდი შენს სამშობლოში, შენს საქართველოში, იქ შენ უნდა

გახსა ქართული სტამბა, გამოსცე ქართული გაზეთ-ჟურნალი, გახსნათ თბილისში სასწავლებელი სკოლა, ასევე სიღნაღში, ეცადოთ რომ იქით, ინგილოებში ქართული სწავლა შეიტანოთ და ისინი როგორმე თვის ცნობიერებაზედ მოვიდნენ. შეიგნონ მათ, რომ იგინი ქართველები არიან.

ივანე ხელაშვილი ამისთვის ს. დოდაშვილს აძლევს 6000 მ. რომ ამით სტამბა გახსნას თფილისში. ს. დოდაშვილი სწავლას ამთავრებს, ნაცნობთა რჩევით, იქვე ცოლათ ირთავს რუსის ქალს, ხოლო მალე ბრუნდება საქართველოში, თფილისში სახლდება. აქ აღდგენს იმ დროის ქართველებში სხვადასხვა საამხანაგო წრეებს, იწყებს ქადაგებას და ცდას იმის შესახებ, რომ ქართველი ერი როგორმე გამოათხიზლოს და მამულისშვილობით აღაფრთოვანოს.

ბოროტმა რუსის მთავრობამ სოლ. დადიშვილის მოქმედებას შურის თვალით შეხედა, ამიტომ სოლ. დოდაშვილი თიანეთში გადაიყვანეს მაზრის უფროსის თანაშემწეთ, მთავრობას სურდა, რომ ეს დიდებული ადამიანი აქ მოეკლათ, მოკვლა ვერ მოახერხეს, კლავიკი დასჭრეს, ამის მიზეზით სოლ თფილისში გადმოსახლდა და თავის განზრახვას ხელი სოკვიდა.

სოლომონ დადიშვილი კვლავ იწყებს ქადაგებას, ამას მედგრათ მისდევს მით უფრო, რადგან იმ დროის ქართველები არიან დაძინებულნი და გათახსირებულნი. ისინი მისდევენ შარტო ქეიფს, სმას, ჭამას, კრივს, თამაშს, მამლების გაფლანგვას, გლეხების შეწუხებას და კერძოთ თავისი ოჯახის დაღუპვას და საერთოთ საქართველოს ვნებას, აი რას ახერხებს ამ დროს ს. დოდაშვილი.

1828 წ. ხსნის სტამბას და იწყებს ქართული წიგნების გამოცემას.

1829 წ. იწყებს კვირის ქართული გაზეთის „თფილისის ჟუჟუების“ გამოცემა.

1830 წ. გამოსცა თფილისში თავისაგან შედგენილი „ქართული გრამატიკა“ სახემძღვანელოდ დაწერილი.

1831 წ. ქართულს ენაზედ დაბეჭდა საიდუმლოთ საქართველოს განთავისუფლების პროკლამაცია, ამ საქმეში მას ეხმარებოდა ფილადელფოს კიკნაძე, ამაზედ ნახეთ ფილკიკნაძის ცხოვრებაში.

1832 წ. იწყებს ორ კვირეული ქართული ჟურნალის გამოცემას.

ბექდავს სხვა და სხვა ქართულ წიგნებს და საჭირო ფურცლებს.

ს. დოდაშვილი დიდს ზეგავლენას ახდენს იმ დროის ქართველს მოწაფეებზე, მის წრეებში დაიარებიან ნ. ბარათაშვილი, დ. ყიფიანი, გრ. ორბელიანი, ვ. ორბელიანი, ალექსანდრე ორბელიანი და ბევრიც სხვანი, მათ უნერგეს ყველას მამულის შვილობის და საქართველოს აღორძინების სიყვარულს, მათ ყოველ კრებაზე ს. დოდოშვილი ლაპარაკობს მარტოთ საქართველოს შესახებ, ქართველების დაწინაურებასა და ამალღებაზედ.

ნელ-ნელა ქართველებში იწყება მამულის შვილობის აღორძინების დასაწყისი და ქართული მწერლობის და ისტორიის სიყვარული. ამ დროს გაჩნდებიან ისეთი პირნიც, რომელნიც საქართველოს შესახებ იწყებენ წერას და ლექსებით გოდებასაც. ასეთ ჯგუფს ეკუთვნის ნ. ბარათაშვილი, ალ. ჩიქოვანი, ნ. ბარათაშვილის კარგი ამხანაგი და კარგი მელექსეც და ორიც სხვა ასეთნი.

1832 წ. ასე ძნელათ მიდიოდა ქართველთა სიკოცხლის დღენი და აღარსად მთელს საქართველოში აღარაფერი ისმოდა. ამის გამო ბევრი ქართველი იყო გულ დათუთქული და დაღონებული. სიქმე ისე მოეწყო და ქართველნი ისე მოშორდნენ საქართველოს სიკოცხლის სხვით, რომ მის გამო, მთელ ქართველს თითქმის მკვდრის ზეწარი გადაეფარა და დაბნელდა ყველაფერი ქართველების.

1846 წ. საქართველოს მთავარ მართველათ დაინიშნა თავ. ვორონცოვი. ამის მოსვლის შემდეგ ქართველებმა დაიწყეს ცდა, თხოვნა, და როგორც იქმნა, 1851 წ. ბოლოს მიიღეს ნებართვა, რომ თფილისში გამოცემა დაეწყოთ ქართულს ენაზედ თვიურ ჟურნალ „ცისკარის“ ამ ნებართვის შესახებ დიდი შრომა მიუძღვის თურმე დიმ. ყიფიანს, პოეტს ალ. ქავჭავაძეს და სხვათაც, ასე მიაშობ პოეტმა ვახტანგ ორბელიანმა. სთქვა პოეტმა, რომ ამ პირებმა დაარწმუნეს ვორონცოვი, რომ ქართულის ჟურნალის გამოცემა არაფერი საშიშია და მხოლოდ ამ დარწმუნების შემდეგ გვეღირსა ნებართვის აღება, ქართველ ენაზედ „ცისკარი“ გამოგვეცაო.

ასეთი შედეგი მოჰყვა 1832 წ. „ფარული საზოგადოების“ არსებობის საქმეს.

ვანტანგ ორბელიანმა გადმომცა შემდეგი: პოეტმა ალექსანდრე ჭავჭავაძემ პირველ შეხვედრის დროსვე, ვორონცოვს, ფრანგულს ენაზედ სიტყვა უთხრა და მასთან შესჩივლა, რომ საქართველოში სოლ. დოდაშვილის დანაშაულობის გამო, ქართული წიგნის ბეჭდვის ნებას არ გვაძლევენო. იმედი გვაქვს, რომ თქვენ დაგვეხმარებით, და გვიშველით, რომ ჩვენ ნება მოგვეცეს ქართულს ენაზედ წიგნების ბეჭდვისაო. ვორონცოვმა პირობა და იმედი მისცაო.

II

ნ. ბარათაშვილის პოეზიის მიმართულებას მაშინ უფრო დაედება ფასი, როცა ჩვენ გავიცნობთ მის აღზრდის და ცხოვრების ვითარებას.

1801 წ. შემდეგ. რაკი საქართველოს სამეფოს დასასრული მოხდა, ქართველების უმეტესობის ნაწილი უსაქმოდ დარჩა და მიეცა ქეიფებს, ლოთობას, თამაშს და სხვა.

უბედურება სწორედ ის იყო, რომ ამ თამაშობაში აგებდნენ ყოველივეს. ამ გარემოებას კარგად სახავს ვანტანგ ორბელიანი:

„ზოგთა თვისი ქონება ბითურ ცხრაში წაავეს.

და თვისი ცოლ-შვილი მშიერ წყურვალ დაადეს“.

პოეტმა გადმომცა ერთხელ ასე: ნეტავი თქვენ, რომ არ მოესწართ იმ უბედურ და საძაგელ დღეებს, როცა ქართველნი თავიანთ თავს, ცოლ-შვილს და ძამა-პაპეულს მამულესა ცკი ღუზავდენ და კარტშიაც კი აგებდენ. ოო, კარგოა, რომ თქვენ არ მოესწართ მას. არ ნახეთ მაშინდელი ქართველთ წამხდარი ბაზახხანური ცხოვრება. მის გამოც ამბობს იგივე ვ. ორბელიანი, რომ

„მე არ მიყვარს კილო ბაზახხანური,

კინტოთ კილო, კილო შუა-ბაზრული,

ამ კილოთი რა ვიმდერო, პოეტო,

თუ რა ღვინო, დიპლიპიტო და კინტო“.

რუსეთის მონარქიის ბოროტებით ქართველის კაცის გონებიდამ დაიფანტა ყოველივე გონიერების მისწრაფება, ქართველი გახდა უმეცრების და ქარაფშუტობის მიმდევარი, სხვა ყოველივე მოისპო იმ დროის ქართველობაში. კამა-სმი-

სა, ქეიფის და თამაშობის მეტი სხვას აღარაფერზედ ფიქრობდნენ. ეს იყო ქართველთ საგონებელი ვარამი და ყველა მასზედ ფიქრობდა და სწუხდა, თუ თავის სტუმრებს როგორ დახვედროდა, რუსის მონარქიაც ამას ნატრობდა.

ჩვენს ყოფას ყოფა არ ერქმეოდა, ვინაილგან ქართველთ ასეთ დაღუბვის საქმეს და უღაზათობას, ყოველს ოჯახში თავის შემქმებელი მომღერალი-მეზაირენიც ჰყვანდა, უფრო კი მებაიათენი, რომელნიც ქართველთა ქარაფშუტობას მხოლოდ მათი პურმარილობით ჰხსნიდენ და პირფერობით აქებდენ და თვალებს უხვევდენ მათ. ასეთ სპარსულ ბაიათების კილოთი მომღერალნი იყვნენ თბილისის მოქალაქენი, ცნობილი უაზრო ბაიათების მთხზველნი, რომელთა შორის ათასში ერთხელ მოქეიფე თავადიშვილებიც ერეოდნენ.

1805 წლების შემდეგ, ქართველნი ბაითებით, ცუდი ქეიფებით და ლოთობით თუ არშეყობით ქართველი, ხალხი ჰკარგავს შრომის უნარს, კეთილ გონიერება ვილას ახსოვდა, წერა ძველებურად? თუ ვინმე რასმეს სწერდა, ისიც საარშეყოდ, დანარჩენი ყოველიფე ქართველისათვის მკვდარი იყო და მიუხვედრი.

ასეთ დროს დაიბადა ნ: ბარათაშვილი. იგი გაიზარდა ამ უღარდებლობისა და ქეიფის სკოლაში. ასეთ წრეს მაზე უფრო დიდი გავლენა ჰქონდა, ვიდრე „კეთილშობილთა სკოლას“, სადაც იგი მიაბარეს მშობლებმა. მეორე მხრით არც ამ სასწავლებელში და არც სემინარიაში ქართული ენა ჰაქანებად არ ისმოდა, ორთავეს მიზანი იყო ქართველი ახალგაზდობის გადაგვარება, მოშხამვა და მოკვლა. აქ შესული მოწაფეები ისე იწვრთნებოდნენ, რომ საბოლოოდ, მათ ქართველისა აღარაფერი არა ეცხოთრა. რუსული ენის და წერა-კითხვის შესწავლის, გარდა სხვა ყველაფერი მათში მკვდარი იყო, მოწაფენიც ისევე იყვნენ გატაცებულნი ლოთობა და ქეიფობისაგან, როგორც მათი ნათესავები, ამიტომაც მაშინდელი მოწაფენი კვირაობით მონაწილეობას იღებდნენ კრივში, კიდაობაში და მასთან ორთაქალის ბაღებშიაც ხშირად სეირნობდენ საქეიფოდ.

ნ. ბარათაშვილის ნამახანაგარმა, სკოლ ის სკამზედ ერთად მყოფმა, ლუკა ისარლოვმა, ადრინდელი ქართული ენის ცენზორმა მიაპბო, რომ 1830 წლებში, მე არშეყულ ლექსებს მიტომ ვწერდი, ვინაილგან მაშინ ასეთი ლექსები იქებოდა

და იწერებოდაო. პატრიოტობა მერე შემოვიდა ჩვენშიო, ჩვენი დროის პატრიოტობა ქეიფობა იყო და არშიყობაო. ასევე მიაშბო ერთხელ პოეტ ვახტანგ ორბელიანმა, რომ ჩვენი ახალგაზდობის დროის ლტოლვა და მისწრაფება მხოლოდ არშიყობის გარშემო დაფრენდა და ქეიფებს ელტოდაო.

ასე ყოფილა მაშინ და თვით ნ. ბარათაშვილსაც არშიყოლის ლექსებით დაუწყვია მწერლობა, ამის ნიმუში არის მისი ლექსი: — „მაღლი შენს გამჩენს, ლამაზო“ და სხვანი. ეს გარემოება პოეტისა შენიშნული აქვს პატივცემულ მწერალ მოღვაწეს ნ. ნიკოლაძესაც, რომლის შენიშვნაც პოეტის ცხოვრების შესახებ 1875 წ. თბილისის რუსულ გაზეთ „თბილისის ვესტნიკში“ დაისტამბა. ნ. ნიკოლაძის სიტყვით, პოეტს ასე და ამ გვარად, თავის წინაპართა მიმართულების თანახმად არშიყობით დაუწყვია ლექსების წერა.

ჩვენ კარგად ვიცით ის გარემოებაც, რომ 1801 წლიდან მოყოლებული ნიკ. ბარათაშვილის მამა მელიტონი, დიდი მეპურმარილე კაცი იყო, მის ოჯახში წვეულება დიდად უყვარდათ, მის სახლში დღე მუდამ თონეში პური ცხვებოდა; ორი ყმა კაცი გლეხი მიჩენილი ჰყავდა ყოველ დღე ზამთარ-ზაფხულს თევზი ეჭირნა მტკვარში. ესეთი დადებითი ხასიათი მელიტონისა იყო ის, რომ სტუმრებად იწვევდა წარჩინებულ პირთ, როგორც იყო გრიგოლ ორბელიანი და სხვა მსწავლულნი. მას მეტად უყვარდა სუფრაზედ მათი მიწვევა და მათთან საუბარი. მისთვის სტუმრები სულ ერთი იყო, ვინც უნდა ყოფილიყოს. ქართველი, რუსი, სომეხი, თათარი და სხვანი, ოღონდ კი ნასწავლი ყოფილიყოს და ლაპარაკი შესძლებოდა, თორემ მელიტონი ყველას სიამოვნებით ჰპატიჟობდა. საყვარელ სტუმართა შორის ხშირად ნახავდით თბილისში მცხოვრებ პოლონელ პროფესორებსაც, რომელთაც ნ. ბარათაშვილიც გაეცნო, ეს ძვირფასი სტუმრები მელიტონის ოჯახში მოჰყავდა სოლომონ დოდაშვილს, ძრიელ ხშირად თვით სოლომონიც მოდიოდა მელიტონის სახლში და სადილზედ დროს ატარებდა, მას კი ლაპარაკი და კამათი უხდებოდა პოლონელ პროფესორებთან. პოლონელი პროფესორები საქართველოში დასასჯელად ყოფილან გადმოსახლებული. თბილისში მათ მოერეკებოდნენ. ხელუფენში ბორკილებ გაყრილს და ყელზე თოკ მობმულნი, ერთი ერთმანეთზე გადაბმულებს. აქ მოსვლისას მათ ადა-

მიანის ფერი აღარ ჰქონდათ, ტანთ არ ეცვათ და ფეხბ. ქართველებს დიდად ებრალებოდათ ესენი და მათს სანახავად მოდიოდნენ. მათ უმეტეს მაშინ, როდესაც გაიგეს რომ ესენი დასჯილი პოლონელი პროფესორები არიანო, ყველა სცდილობდა შინ მიეპატიუნა და რითიმე პატივი ეცა, როგორც განათლებულ დასჯილ ერის შვილებისათვის. ესენიც სიამოვნებით დადიოდნენ ქართველთა ოჯახებში, მათს პატიუს მადლობით იღებდნენ, ყველაზემ კარგად პოლონელ პროფესორებს იცნობდა სოლომონ დოდაშვილი, სოლომონ დოდაშვილი მუდამ დღე ამ პროფესორებთან გახლდათ და საუბრებს მართავდა სხვა და სხვა კითხვების შესახებ.

რომ გავიგოთ, თუ როგორ მოხდა, რომ სოლომონს ასეთი ნდობით და პატივით ეპყრდებოდნენ დასჯილი ერის შვილნი, უნდა გავეცნოთ ამ დიდი ადამიანის ბიოგრაფიას. ეს გახლდათ განათლებული კაცი, მან პეტროგრადის უნივერსიტეტი გაათავა 1827 წ. უნივერსიტეტში მას საგნათ ფილოსოფია ჰქონდა აღებული, ამიტომაც გათავების დროს, დისერტაციით ლოდიკის სახელმძღვანელოც დასტამბა. ასე თუ ისე, 1830 წლებში, საქართველოში სოლომონ დოდაშვილი იყო ერთი უგანათლებულესი ქართველთაგანი. ვინც უფრო წინად ჩამოვიდა თბილისში. ს. დოდაშვილი მოვიდა 1827 წ. ამ დროს, ვგონებთ, პოლონეთის პროფესორები თბილისში არ უნდათ ყოფილიყვნენ. პოლონელ პროფესორთა მოსვლას ჩვენ 1831 წ. ვაწერთ, ვინაიდან სოლ. დოდაშვილი 1832 წ. იგი გადასახლებულ იქმნა რუსეთში.

მისი გადასახლების შემდეგ პოლონელებს კარგი დღე აღარ გაუთენდათ, ვინაიდან ქართველებს ნებას აღარ აძლევდნენ ერთად შეკრებისას და მათს პატივსაც მოელო ბოლო.

სოლ. დოდაშვილის სამწუხაროდ, საქართველოში, მას არ გაუმართლდა თავის იმედები, ქართველი წერი მას აქ დახვდა არამც თუ XVIII საუკ. განათლებასთან წინ წასული, არამედ დაცემული, დავარდნილი, ქართველთა ცხოვრებაც წამხდარი და გაფუჭებული. აი რა ნახა აქ ს. დოდაშვილმა.

ქართველებისაგან საღათას ძილი და ძილი, ქართველს უგონდებოდა მარტოდ ქეიფი, დროს გატარება და ამაში ყოველი დროს დაკარგვა. ქართველი ისე იყო წამხდარი, რომ

მათ თვინიერი დალიესი, არშიუობის და ბედრანგი ცხოვრების სხვა არაფერი აგონდებოდათ.

ქართველნი ისე დაეცნენ, ისე დავადნენ, რომ XVIII საუკუნის მეცნიერებათა მიმდევრობის ნაცვლად, XIX საუკუნეში საქმეთ ვახდა კრივი, ჭიდაობა, ყომაზბაზობა და ლოთობა, ამას რუსის მდავრობაც რასაკვირველია ხელს უწყობდა.

ყველა ამ საძრახავ საქმეთათვის იყო საჭირო ფული, ფული კი ქართველს არ აქენდა, მას აქენდა თბილისში უძრავი მამულები, ამ მამულებს დაუწყეს გასყიდვა ოხერ ფასად და ჰყიდდენ იმ ჩარჩებზედ, ვისგანაც იგინივე ყიდულობდენ სხვა და სხვა სანოვაგეს და ამაში თავიანთ მამაპაპულს ქონებასად აზნევედენ.

1820 წლებში, ქართველი ერის ოჯახის დაქცევა დიდათ წავიდა წინ, ვერაგ ცხოვრებას აღდა თვით იმ დროის ქართველთ მოზარდი თავობაც. ყველა ახალგაზდა მაშინ იმას სცდილობდა, რომ იგი კაი ღვინის მსმელი გამოსულიყო და კარგი მოქეიფე მამხდარიყოს. ამაზედ ამბობს პოეტი გრიგოლ ორბელანი, რომ— „ღვინის პაპა, სახით არაბისტნელი, მის შკოლაში ვინ არა ხართ ნამყოფი“. ო და სხვაც ასეთნი. მაშინ იქებოდა და იდიდებოდა ის ქართველი ახალგაზდა, ვინც სუფრაზედ კაი თამადობა, ტოლუმბაშობა იცოდა, ვინც ბეგრს დაღევდა.

ასე გათახსირდა უპატრონო ქართველი ერი დას. დოდაშვილმაც, თავის სამშობლოში, ასეთ გათახსირებულ გზაზედ მყოფი ნახა მთელი ქარსველობა, იგი ამ გარემოებას მკაცრად დაეჯახა, დაიწყო მის წინააღმდეგ ცდა და მალე შეადგინა თბილისში კარგი „ამხანაგობა“ ანუ გუნდი, იმ დროის თბილისის სასწავლებლების მოწაფეების. ამ რიცხვში შედიან იმ დროის „კეთილშობილთა სკოლის“ მოწაფენი, სადაც სწავლობდა ნ. ბარათაშვილიც, სასულიერო სემინარიის მოწაფენი და ასევე სხვანიც, ეს მოხდა 1829 წ. ამ „ამხანაგთა“ წრეში მოჰყვა ნ. ბარათაშვილიც.

ს. დოდაშვილი კრებებს მართავდა ხან თავის სახლში, გოლოვნის პროსპექტზედ, სადაც დღეს არტისტიული თეატრია. იქვე ჰქონია სტამბა და რედაქციაც. იგი ყოველს კრებაზედ ამხანაგებს მიმართავდა სიტყვით და ამ სიტყვით ავალებდა მათ შემდეგ საგნებს:

„ქართველებო, გაახილეთ თვალები, ქართველებო, ნუ გძინავთ, ნუ ლოთობთ, მამულებს ნუ ფლანგავთ, იბრუნეთ მომავლის ცხოვრებისათვის, თორემ მომავალში ჩვენ ყველანი გასაკიცხნი გავხდებით და ჩვენი შთამომავლობა არ გვაპატივებს, კიცხვით მოგვისხენებენ, ვიბრუნოთ საქართველოს შესახებ, თორემ დავიღუბებით, დავიქცევით და დავხელებით, ქართველებო, მოდით გონს, ახალგაზდებო, გაახილეთ თვალები და დაანებეთ არშიყულ ლექსების და ბაიათების წერას თავი, ლექსები სწერეთ საქარველოს შესახებ, ქართველი ერის წარსულზედ, რომ ქართველმა ოდესმე კიდევ დაიბრუნოს დანაკარგი“

აი ასეთის კილოიანის სიტყვებით იხსნებოდა კრებები და ასეთისავე სიტყვებით თავდებოდა. კრებებში წვევრებად ირიცხებოდნენ სხვათა შორის იმ დროს კარგად ცნობილი ოჯახის შვილი თავ. ალექსანდრე ჩიქოვანი (ქართველი კათოლიკე), პოეტი ვახ. ორბელიანი, პოეტი გრიგოლ ორბელიანი, პოეტი ნ. ბარათაშვილი, ლუკ. ისარლოვი, თაზიშვილი, რაზმაძე, ალ. ორბელიანი, ბერი ფილადელფოს კიკნაძე, იმ დროის მოწაფე სემენარიისა ტარასი მესხიევი, სოფრომ მესხიევი და ბევრიც სხვანი, შემდეგ წლებში ესენი შერეულ იყვნენ ს. დოდაშვილის წრეში მომქმედ პირებად და ამიტომ დაპატიმრებულ იქმნენ 1832 წ. და მერე რუსეთის გუბერნიებში დაფანტულ. ამ სასჯელის გარემოებას არავითარი კავშირი არა აქვს იმ ამხანაგურს წრეებთან, სადაც საუბარი იმართებოდა ქართველი ერის თვალის გახელასა და განვითარებაზედ.

„ამხანაგური წრე“ არსებობდა ქართველების გასაფხიზლებლად, ქართველ ერში კარგი წესების შესატანად, ქართული მწერლობის ასაღორძინებლად და მწერლობაში კარგი იდეის შესატანად, ქართველთა მამულისშვილობის გასაჩაღებლად და სხვაც მეფრი ასეთნი, რასაც ბევრი პატივისმცემელი ჰყვანდა და ბევრი ნატრობდა ამას. ს. დოდაშვილის ცდა ამის შესახებ ამაოდ არა რჩებოდა, მისი სიტყვები დიდ გავლენას ახდენდა ყველაზე. ერთი წლის განმავლობაში მისმა ქადაგებამ ფეხი აიდგა და თბილისში მრავალ ქართველთა განებებს თავი ბედრანგ ცხოვრებას. ნელნელ მოისპო მათში აზიური, ანუ სპარსული კილოთი ბაიათების წერა და მღერა, მის მაგიერ განცხოველდა საქართველოზედ ღუმილი, ფიქრები.

ასეთი იყო დევიზი სოლომონ დოდაშვილის პირველი „ამხანაგობის“ წევრების.

მეორე ამხანაგობა კი, რომელიც აგრეთვე დაარსებულ იქნა ს. დოდაშვილისაგან, სადაც იმ დროის ქართველ მოწაფეთა რიცხვის ძლიერ ცოტანი ერივნენ და ამ წრის წევრნი იყვნენ უფრო მოწიფულნი და ცხოვრებაში გამოსულნი. ამ წრის ცნება იყო: საქართველოს განთავისუფლება. ამ მცნების აღორძინებას თვით იმ დროის ქართველთ მღვდლები და ბერებიც მისდევდნენ. ასეთნი იყვნენ ბერი კიკნაძე, ტარასი მესხივეი, შემდეგ არქიმანდრიტი და სოფრომ მღვდელი, შემდეგ ანუ 1850 წელში ქართული ენის ცენზორი, ბევრიც სხვა მღვდელნი და ბერები.

ამ ამბებს დიდი ისტორია აქვს, ჩვენ ამასთან საქმე არა გვაქვს. აქ საკითხი არის მარტოდ ის გარემოება, თუ ნ. ბარათაშვილში საიდან გაიფურჩქენა ის იდეა და ის მოქალაქური აზრები, რითაც კი მერე მისი დიდებული პოეზია გაბრწყინდა ქართველთ შორის და რასაც გამოუჩნდა ბევრი პატივისმცემელნიც. პოეტის ცხოვრებაში, უსათუოდ მეტად დიდი გავლენა აქვდა ს. დოდაშვილის სიტყვებს, ნამეტურ ამისაგანვე დაწყობილ ქართული გაზეთის გამოცემის საქმეებს ბას 1829 წ. ამ გაზეთებითვე უზენა ს. დოდაშვილმა იმ დროის ახალგაზრდა ქართველებს წერის მაგალითი.

პირველ ნომრებიდანვე იბეჭდებოდა პოემა: — „ხმა ივერთა მამულისშვილობის გამოხმობისათვის“ დიდის გ. ერისთავისა და ასევე სხვა ასეთი ლექსები, სადაც მიმართულა მოწოდება ქართველთ ახალგაზდების წინაწე, რომ აბა გამოდით, გამოსჩნდით და არშიყობის შაგიერ საქართველოზედ და საქართველოს სიყვარულზედ სწერეთ ლექსებიო. როგორც მიამბოა ლუკა ისარლოვმა, ნ. ბარათაშვილის ნამხანაგარმა და გრიგორიევმა, ნ. ბრათაშვილის უფროსმა, როგორც ზემოთაც მოვიხსენეთ, პოლონელი პროფესორები განუწყვეტლივ ქართველთ ოჯახებში დაიარებოდნენ და იგინი ქართველებს დიდათ პატივს სცემდნენ.

ნ. ბარათაშვილის ამხანაგთაგანმა ლ. ისარლოვმა და გრიგორიევმა, რომელთანაც ნ. ბარათაშვილი მსახურებდა, კიდე მიამბეს შემდეგი:

პოლონელი პროფესორები ქართველებში ერთ-თავად ქართველობაზედ ლაპარაკობდნენ, ანუ ს. ქართველოს შესა-

ნებ. ამ პროფესორებთან ნ. ბარათაშვილიც ხშირად დადიოდა, პროფესორებმა მალე ქართული ენაც შეისწავლეს. იგი ნი ქართველთ ოჯახებში ქართულად ლაპარაკობდენ თურმე ქართულად აფხიზლებდენ ყველას, ნ. ბარათაშვილზედ ერთობ დიდი გავლენა ჰქონდა როგორც ამ პროფესორებს, ისევე ს. დოდაშვილის პროპაგანდას. იმის საფუძვლად, როცა ყოველივე ეს მართალია ნ. ბარათაშვილის შესახებ, ამასვე ასახულებს შემდეგი გარემოება:

ნიკ ბარათაშვილის მამა იყო დიდი მამულების პატრონი თბილისში. როგორც ვიცით, მის ოჯახში მულამ დღეღინი იყო და შემდეგ, ამ წვეულების ხარჯების გამო მთელი ქონებაც წაუვიდა ხელდან და ეს დიდი ოჯახი ბარათაანთ გვარისა გახდა მსხვერპლი ქეიფების, ლოთობის. უეჭველია, ნ. ბარათაშვილიც აღიზრდებოდა ისევე და რმ მმართველებით, რაც მის მამას და ნათესაებს ენატრებოდათ, მაგრამ არა, ამათ პურმარილის ძალამ და პოლონელ პროფესორებმა და ს. დოდაშვილმა ნ. ბარათაშვილს ცხოვრებაში სხვა მცნება მისცეს საღალადებლად და შემდეგ იგი ამ მცნებას თავის პოეზიითაც სუფთათ და შეაკრათ რცავდა.

85 წ. მოხუცებულმა ქართველ მწიგნობარმა გრიგორევმა მიამბო:

ნიკ. ბარათაშვილი ხაზინაში ჩემს პისმოვადიტელათ იყო. იგი ნიჭიერი კაცი იყო, ხშირათ დაირებოდა იგი სოლომონ დოდაშვითან და პოლონელ პროფესორებთან, პოლონელი პროფესორები ქართველს ოჯახებში დადიოდნენ ქეიფობდენ კიდევ და კარგს საგნებზედაც იცოდნენ ლაპარაკინ. ნ. ბარათაშვილი ისეთი ყოჩაღი მეღექსე იყო, რომ მის დროს მას ვერავინ შეედრებოდი აღ. ქაჯკავაძის მეტი. ნიკ. ბარათაშვილის დიდი ამხანაგი იყო ფილადელფოს კიკნაძეც. განა არა ნიკ. ბარათაშვილს თავის მამაცკი ხშირათ ეტყოდა ხოლმე, რომ სოლ. დოდაშვილს და კიკნაძე ბერს თავი გაანებე, თორემ შენ გაითოკებიო.

მართლაც გამართლდა ეს სიტყვა 1832 წ. ბარათაშვილიც გაჩხრიკეს, ვერაფერი უპოვნეს, მას ეს ამბავი წინეთ შეეტყო და თავის ლექსების ფიქრიც აქენდა, რუსის მთავრობის, სულ დაეწო. ნ. ბარათაშვილი ცოტა ხანს იჯდა, ორი კვირა, მერე გაანთავისუფლეს. ნ. ბარათაშვილმა თავის შეგობრობა პოლონელ პროფესორებთან ამის შემდეგ მოსპო.

მათ მეგობრობას ნ. ბარათაშვილი დიდათ აფასებდა, მეტ პატივს სცემდა ნ. ბარათაშვილი, რადგანც იგი კაი ლექსებს სწერდა.

იმ დროს, როცა „ფარული საზოგადოება“ დაარსდა თფილისში, ამის დამაარსებელნი დიდათ შრომობდნენ და მოქმედებდნენ, რომ რაც შეიძლება მეტი წევრები შეეძინათ, რომ მერე, ანუ დანიშნულ დღეს, როცა ამზოხება დაიწყობოდა, მაშინ მათ რუსის მთავრობისათვის მძლავრი მეხი უცბათ უნდა დაერტყათ, რომ იგი უსათუოთ უნდა დაცემულიყოს და ამ დაცემულზედ საქართველოს მთავრობა უნდა აღმოცენებულიყოს.

„ფარული საზოგადოების“ წევრთ და დამაარსებელთ თუმცა ასეთი ფართო ნატვრა აქვნდათ, რომ ამ საზოგადოების წევრნი რაც შეიძლებოდა გამრავლებულიყოს და გაძლიერებულიყოს, მიუხედავათ ასეთის ნატვრის, იგინი ერთობ ფრთხილნი იყვნენ და „ფარულ საზოგადოებაში“ წევრებათ აღვილათ ვერავის იყვანდნენ, რადგანაც შიში აქვნდათ, ქართველები სულ გადავარებელნი იყვნენ, ზოგნი რუსების შიშით, ზოგი შესყიდვით, ზოგიც საჩუქრებით.

ამის მაგალითია კიდევ შემდეგი: 1830 წ. თფილისში არსებობდა ორი საშუალო სასწავლებელი: ერთი სასულიერო სემენარია და მეორეც კეთილშობელთ სასწავლებელი, ორიც ამ სკოლებში სულ ქართველთ შვილები სწავლობდნენ, ხოლო არც ერთს ამათგანს „ფარული საზოგადოების“ წევრებათ კი არ იყვანდნენ, შიში აქვნდნენ, რადგანაც შეგირდები სულ გადავარებულნი იყვნენ, ყველა მათგანი რუსოფილობდა, ამიტომაც არ იყვანდნენ ამათ წევრებათ.

არის მხოლოდ ორი ცნობა, რომ „ფარული საზოგადოების“ წევრი ყოფილა ნიკ. ბარათაშვილი, იმ დროის კეთილშობილთ სკოლის მოწაფე და ერთი ვილაც კოტიევი ყოფილა წევრათ ამ საზოგადოებისა, კოტიევი სემენარიელი ყოფილა. მოწაფე სემენარიის. ნიკ. ბარათაშვილის შესახებ ცნობა არის დარჩენილი, რომ სოლომონ დოდაშვილს ნიკ. ბარათაშვილი „ფარული საზოგადოების“ წევრათ დიდის პატივის ცესიათ მიუღოთ. ეს ვგონებთ მითომ, რადგანაც ნიკ. ბარათაშვილი თავის მხატვრულ ლექსებს სკოლაშივე სწერდა თურმე. გარდა პოეტურის ღირსების და მამულისშვილურის იდეის. ს. დოდაშვილი ნიკო ბარათაშვილს სხვა ღირსებაც

ბევრი რამ სცოდნია. თვით ნიკ. ბარათაშვილიც სოლ. დოდაშვილის დიდათ აფასებდა, ამიტომაც იყო, რომ ნ. ბარათაშვილი სოლ. დოდაშვილთან ყოველს დღეს დაიარებოდა, როგორც სახლში, ისევე „თფ ლისის უწყების“ რედაქციაში, სტამბაში და ყველგან, სადაცკი სოლ. დოდაშვილი იქმნებოდა.

ნიკ. ბარათაშვილმა სოლ. დოდაშვილის გაცნობით კარგათ გაიცნო „ფარული საზოგადოების“ დაამარსებელნი, წევრნი და მის მოღვაწეონიც, ნამეტურ ფილადელფოს კიკნაძე, სერაფიონ ლეჩხუმიელი და ზოგნიც სხვანი თავდადებულნი მოღვაწენი. ასეთ პირთა გაცნობამ და სოლ. დოდაშვილის ერთობამ ნიკო ბარათაშვილი ძირიან ფესვიანათ შესცვალეს, ნიკ. ბარათაშვილი მალე იქცა შეგნებულ მამულისშვილათ და ამან თავის ლექსებსაც მალე მისცა მამულისშვილური კილო. მაშინ თურმე ეს პირველი მაგალითი იყო, თუ არ ეს სოლომონ დოდაშვილი და მისი ქადაგება, უამისოთ ნიკ. ბარათაშვილის პოეზია უიდეო, იქმნებოდა ცარიელი ჩონჩხი—ამიტომაც აი რა სთქვა ერთხელ პოეტმა ვახტანგ ორბელიანმა: „ნიკოლოზ ბარათაშვილი გამოიწურთნა სოლომონ დოდაშვილთან და პოლონელ პროფესორებთან შეიგნო მან მამულისშვილური მიმართულება, თუ სოლ. დოდაშვილი არ ყოფილიყოს, მაშინ შეიძლებოდა არც ნიკ. ბარათაშვილი ყოფილიყოს, ნიკ. ბარათაშვილი იყო წმინდა სამთელა, რომელიც საქართველოს სიყვარულით ქართველი ერის წინაშე იწოდა“.

სადაც ნიკ. ბარათაშვილი სწავლობდა, იქ სწავლობდენ ქართველი სხვა შვილებიც, ამ ქართველ მოწაფეებში გაეფეხებული იყო მკვდარი მიმართულება, ყველა ქართველი მოწაფე ეტრფოდა მარტოთ არშიყულ ლექსების და რომანების წერას და კითხვას, ყველა მოწაფეს მარტოთ ქალების არშიყობა აგონდებოდა, ღვინო, ქეიფი და სიმღერა, სხვა ამის მეტი მათში არაფერი იყო, როცა სკოლის მოწაფეებიც კი ასე იყვნენ დაშხამულები, სხვებზედ აბა რაღა ითქმის.

მაშინდელი სკოლა მარტოთ ქართველ შვილების გარუსებას უნდებოდა. სხვა ამის მეტს არასფერს, მთავრობის ნატვრაც ეს იყო, ქართველი ოჯახის გაქრობა, მოსპობა და მერე ეს საიღამ დაიწყობდა, თუ ამისთვის უპირველესად ქართველი ახალგაზდობა არ გათახსირდებოდა და არ გაიხრწნებოდა.

ამიტომაც გაავრცელეს არშეიყულო ლექსების და რომანების კითხვა, ქალების მოტაცება, ლოთობა, ბოზობა, კარტის და ბილიარდის თამაში. დროშეებით სიარული, ზურნის დაკვრით სიარული და ქეიფი და სხვაც ბევრი ასენთი რაშიაც იხრჩო-ზოდა მაშინდელი ახალი თავობა, ასეთ მოზარდ თავობის გარდა მთელი ქართველი ერიც ამ სენში ჩაჰხრჩვალა იყო.

თუმცა ნიკ. ბარათაშვილიც პირველათ ესეთს ცნობილს დასალუპს გზაზედ მდგარა, ხოლო მერე იგი ამას ასცდენია სოლომ. დოდაშვილის ქადაგებით, ამ გარემოების შესახებ მოხუცმა გრიგორევმა აი რა სთქვა:

ნიკ. ბარათაშვილი და მე ერთათ ვსახურობდით, იგი კაი ქართველი, ნიჭიერი კაცი იყო და მის ამ ნიჭიერებისათვის დიდათ ახალისებდა სოლომონ დოდაშვილი და პოლონელი პროფესორები, რომლებთანაც სოლ. დოდაშვილი ხშირათაც დაიარებოდა. ეს მათგან ისმენდა ბევრს ლექციებს და ყველა მათ იხსომებდა კიდევ თავისთვის. მაინც 1830 წ. ქართველთ ცხოვრებებში შესანიშნავი ხანა არის და საყურადღებოა იი რითა:

1830 წ. ფილადელფოს კიკნაძემ სოლ. დოდაშვილის სტამბაში საქართველოს განთავისუფლების პროკლამაცია დაბეჭდა რაც პირველი მაგალითი იყო საქართველოში, ასეთ პროკლამაციებზედ მიბეჭდილი იყო შემდეგი ლექსი ფილადელფოს კიკნაძესი, რომელიც საყურადღებოა, ხოლო ჩვენ ამის ქართული დედანი ვერ ვიპოვნეთ, იგი რუსულათ უთარგმნიათ საქმის გარჩევის დროსთვის, ეს მოთავსებულია „კავკასიის აქტებში“ აქედამ არის ეს ლექსი რუსულიდამ ნათარგმნი ქართულს ენაზედ, აი ესეც ეს ლექსი:

„მისში იქმნება მოწვევა:

ქართველთა ძალის გამოჩნატველის ..

ავილოთ ხელში მახვილი,
დავცეთ მტერს შიშის ზარი,
თავზედ დავეცეთ მედგრათ,
ვაგდევნოთ ძალით მოსულნი,
სამშობლოს მაოხრებელნი...

ქართველებო, ხართლა სადმე?

არ ვინ იცის, — გონს მოდით“...

ასეთი შინარსის ლექსებს და პროკლამაციებს ბეჭდავდა ფილადელფოს კიკნაძე, სოლომონ დოდაშვილი და სხვანიც,

ყველა ესეთი ფურცლები ქართველებში იფინებოდა დიდათ და თვით ქართველნიც ეჩვენოდნენ ამ კილოთი ლაპარაკს და წერას, ასეთი კილოთი მსჯელობას.

ასეთნი იყვნენ სოლ. დოდაშვილის გავლენის ქვეშ შესულნი პოეტი ვახტანგ ორბელიანი, რომლის პოეზიაც და იმის იდეაც ნაყოფია სოლ. დოდაშვილის.

პოეტი გრიგოლ ორბელიანი, გიორგი ერისთავი, ალექსანდრე ორბელიანი და რამდენიმეც სხვანი, რომელნიც რუსის მთავრობამ დამნაშავეთ იცნა და რუსეთის გუბერნიებშიც დაფანტა. ესენი მართალია საქართველომ დაფანტა, მაგრამ ამათში სოლ. დოდაშვილისაგან დანერგული იდეა კი არ გაქრა და მან მათში კარგი მომავალი შიიღო და აღორძინდა.

ნიკ. ბარათაშვილი არ მოჰყვა ასეთ დამნაშავეებში და რათა და როგორ: ნამბობი ბიკო ბარათაშვილის ამხანაგის გენერალის გრიგოლ გურულის მიერ.

ნიკ. ბარათაშვილი და მე ერთ სკოლის სკამზედ ვიჯექით, ნიკ. ბარათაშვილმა წინეთ შეიტყო რომ შენ გაგჩხრეკენო. მას ბევრი ლექსები აქვდა რუსის მთავრობის წინაღმდეგ ნაწერი, იგი მალე წავიდა სახლში, მეც თან წამყვანა, ყველა ეს ნაწერები ბუხარში შეყარა და ცეცხლს მისცა. ის იყო ეს დაიწო და გამჩხრეკავნიც მოვიდნენ. სასტიკათ გაჩხრიკეს ყველასფერი, მერე ნიკ. ბარათაშვილს სხვა და სხვა ლექსებს უჩვენებდნენ და ჰკითხავდნენ, რომ ეს ლექსი შენი დაწერილია? ნიკ. ბარათაშვილი ყველაფერზე უარს ეუბნებოდა.

ჩხრეკა გათავდა და ნიკ. ბარათაშვილს უთხრეს, რომ შენ დაპატიმრებული ხარ, როგორც სოლ. დოდაშვილის მეგობარიო. ნიკ. ბარათაშვილმა მიუგო, მე სოლ. დოდაშვილის მეგობარი კი არ ვარ, არამედ მე ვიყავ მისი მოწათე და იგი მაკითხებდა რუსულ სახელმძღვანელო წიგნებსაო ამას, სხვებიც დაასაბუთებენო.

მალე წავიდნენ და ნიკ. ბარათაშვილიც თან წაიყვანეს ამის შესახებ სკოლებშიაც იყო გამოკითხვა, ორი კვირის შემდეგ ნიკ. ბარათაშვილი გაათავისუფლეს, ასე და ამ გზით, ნიკ. ბარათაშვილი გადარჩა და მომავალში მის ნაწერების იდეაც აღორძინდა საქართველოში ქართულის მამულის-შვილობით.

36506

894.63.09

♀ 551